

DELIMITAREA ATRIBUȚIILOR SUBIECȚILOR ÎNVEȘTIȚI CU DREPTUL DE RELUARE A URMĂRIII PENALE

Valeriu BODEAN

doctorand

Universitatea de Stat din Moldova

e-mail: valeriu.bodean@gmail.com

[https:// orcid.org/0000-0003-3473-8153](https://orcid.org/0000-0003-3473-8153)

Art. 287 Cod de procedură penală prevede posibilitatea reluării urmăririi penale după adoptarea de către procuror a unei decizii de netrimitere a cauzei penale în instanța de judecată.

Scopul studiului a fost să identificăm linia de demarcare a atribuțiilor subiecților procesuali abilitați cu dreptul de a decide asupra unei soluții de clasare a cauzei penale, de scoatere a persoanei de sub urmărire penală sau de încetare a urmăririi penale, care rezultă în reluarea investigațiilor penale pe caz.

Altfel spus, am încercat să stabilim limitele până la care se extinde dreptul procurorului sau al judecătorului de instrucție de a interveni cu un act procedural cu caracter dispozitiv atunci când un caz penal a fost deja soluționat, fără a se ajunge la sesizarea instanței judecătorești de fond, competentă de a examina fondul cauzelor penale, și nu în ultimul rând, de a remarca eventualele interferențe ale atribuțiilor procurorilor și magistraților în aspectul repunerii cauzei penale în atenția organelor de urmărire penală.

Cuvinte-cheie: reluarea urmăririi penale, procuror, judecător de instrucție, non bis in idem.

ATTRIBUTIONS DELIMITATION OF SUBJECTS INVESTED WITH THE RIGHT TO RESUME THE CRIMINAL PURPOSE

Article 287 of the Code of Criminal Procedure provides the possibility of the resumption of criminal prosecution after the adoption by the prosecutor of a decision not to send the criminal case to the court.

The purpose of the study was to identify the demarcation line of the attributions of the procedural subjects empowered with the right to decide on a solution to classify the criminal case, to remove the person from criminal prosecution or to stop the criminal prosecution, which results in the resumption of criminal investigations on case.

In other words, we have tried to establish the limits to which the right of the prosecutor or the investigating judge to intervene with a procedural document with a dispositive character when a criminal case has already been solved, without reaching the substantive court notification, competent to examine the merits of criminal cases, and last but not least, to note the possible interference of the duties of prosecutors and magistrates in the aspect of restoring the criminal case to the attention of the criminal prosecution bodies.

Keywords: resumption of criminal prosecution, prosecutor, investigative judge, non bis in idem.

DÉLIMITATION DES DEVOIRS DES SUJETS AYANT LE DROIT DE REPRENDRE LES POURSUITES PÉNALES

L'article 287 du code de procédure pénale prévoit la possibilité de reprendre les poursuites après l'adoption par le procureur d'une décision de ne pas renvoyer l'affaire au tribunal.

Le but de cette étude était d'identifier les limites des pouvoirs des sujets de procesuali habilitée à se prononcer sur une résolution pour le dépôt d'une affaire pénale, l'éloignement d'une personne à partir d'une enquête pénale ou de la cessation des poursuites pénales, ce qui entraîne la reprise de l'enquête de l'affaire pénale.

Cela dit, j'ai essayé de déterminer la mesure dans laquelle il étend le droit du procureur ou du juge d'instruction d'intervenir dans un acte de procédure à un dispositif de caractère, où une affaire pénale a déjà été réglée, sans aller à la Cour du fonds, est responsable de traiter le fond des affaires pénales, et, dernier mais non des moindres, de voir l'interférence possible des devoirs respectifs des procureurs publics et de la magistrature dans l'aspect de retour de l'affaire pénale à l'attention de la poursuite.

Mots-clés: *reprise des poursuites, procureur, juge d'instruction, non bis in idem.*

РАЗГРАНИЧЕНИЕ ПОЛНОМОЧИЙ СУБЪЕКТОВ, НАДЕЛЕННЫХ ПРАВОМ ВОЗОБНОВЛЕНИЯ УГОЛОВНОГО ПРЕСЛЕДОВАНИЯ

Арт. 287 Уголовно-процессуального кодекса предусматривает возможность возобновления уголовного преследования после принятия прокурором решения о неотправлении уголовного дела в судебной инстанции.

Цель исследования состояла в том, чтобы определить линию демаркации полномочий процессуальных субъектов, уполномоченных правом принимать решение о ранжировании уголовного дела, выводе лица из-под уголовного преследования или прекращении уголовного преследования, что приводит к возобновлению уголовного расследования по делу.

Иными словами, мы попытались установить пределы, в которых право прокурора или следственного судьи на вмешательство в процессуальный акт, имеющим диспозитивный характер, когда уголовное дело уже решено, не доходя до уведомления суда по существу, компетентного рассматривать по существу уголовные дела, и, наконец, не в последнюю очередь, отметить возможное вмешательство в обязанности прокуроров и мировых судей в отношении восстановления уголовного дела до сведения органов уголовного преследования.

Ключевые слова: *возобновление уголовного преследования, прокурор, судья по уголовному преследованию, non bis in idem.*

În prezent, în contextul reformei judiciare întrerupte, legislația procesual-penală a Republicii Moldova este supusă unor transformări esențiale, dictate, în primul rând, de necesitatea ajustării acesteia la standardele internaționale general recunoscute, în special, la cele Europene.

În aceeași ordine de idei, organele judiciare din țara noastră sunt supuse unor presiuni și critici constante din partea societății, fiind invocate, pe de o parte, ineficiența în lupta cu criminalitatea, iar pe de altă parte, persecutarea, prin mijloace procesual-penale, a persoanelor odată ajunse în vizorul acestor organe.

Într-o asemenea situație, organele judiciare naționale sunt obligate să respecte echilibrul dintre sarcinile puse în fața lor și regulile și cerințele stricte care trebuie neapărat respectate pentru asigurarea

unui proces echitabil și îndeplinirea actului de justiție pe principiul legalității.

Subsecvent, una din instituțiile juridice care trebuie aplicate cu maximă diligență este cea a reluării urmăririi penale, prin aceasta din urmă asigurându-se reactivarea urmăririi în cursul unui proces penal.

Funcția reluării urmăririi penale constă de fapt în reactivarea acesteia ca o necesitate din punct de vedere procesual pentru atingerea scopului procesului penal și, întrucât intervine limitat, numai în cazurile prevăzute de lege, are un caracter *eventual, de excepție*. [1, p. 137].

În context, este important de a pune în evidență pârgurile procesuale de care dispune procurorul și/ sau judecătorul de instrucție atunci când intervin temeiurile pentru reluarea urmăririi penale, dar și

cum se realizează interacțiunea între acești subiecți, or premisa fundamentală în activitatea dâșilor este asigurarea respectării stricte a drepturilor și intereselor legitime ale persoanei.

Potrivit dispozițiilor de la art. 287 alin. (1) Cod de procedură penală [2], atunci când după încetarea urmăririi penale, după scoaterea persoanei de sub urmărire și/sau după clasarea cauzei, procurorul ierarhic superior constată că această decizie este afectată de un viciu fundamental sau dacă apar fapte noi sau recent descoperite, el dispune, prin ordonanță, reluarea urmăririi penale, făcând uz de atribuțiile stabilite la art. 53¹ alin. (2) lit.d) din Codul de procedură penală.

E de remarcat însă că prima verigă în lanțul actorilor procesuali care intervin în rezolvarea unei cauze penale este așa-numitul *procuror de caz*, adică procurorul care conduce sau exercită nemijlocit urmărirea penală, potrivit atribuțiilor de care dispune în cadrul urmăririi penale, în virtutea dispozițiilor de la art. 52 Cod de procedură penală.

Întrucât după rezolvare pot fi sesizate împrejurări din care rezultă că funcția de urmărire penală nu a fost exercitată conform exigențelor legii, organul de urmărire penală poate fi din nou investit cu efectuarea urmăririi penale în aceeași cauză. De aceea, în doctrină s-a considerat că *soluțiile procurorului au un caracter relativ*, întrucât acestea nu constituie un impediment definitiv în ceea ce privește posibilitatea reactivării cursului urmăririi penale, iar situația-premisă a reluării constă în *depășirea momentului rezolvării cauzei de către procuror*[3, p. 94].

Aici se înscrie, probabil, logica legiuitorului, care îl lipsește pe procurorul de caz de dreptul de a reveni la soluția dispusă de el, aceasta fiind prerogativa procurorului ierarhic superior.

E de remarcat însă că normele de la art. 274 alin. (7) Cod de procedură penală îi oferă posibilitate procurorului de caz să-și anuleze propria ordonanță de refuz în pornirea urmăririi penale și să dispună începerea urmăririi penale, constatând că *nu a existat sau*

că a dispărut circumstanța pe care se baza propunerea de a refuza începerea urmăririi penale.

Este oarecum inconsecventă poziția legislatorului, comparând aceste două situații procesuale, care sunt apropiate din punct de vedere al consecințelor pe care le produc. Or, după refuzul în pornirea urmăririi penale se dispune, de regulă, și clasarea procesului penal, astfel încât pare absolut de justificată întrebarea de ce în cazul clasării procesului penal după refuz în pornirea urmăririi penale respectiva soluție poate fi desființată tot de același actor procesuale, iar atunci când a fost dispusă clasarea cauzei penale după consumarea etapei urmăririi penale, același procuror de caz este plasat pe poziția de observator, putând doar să ceară intervenția procurorului-șef, prin demers, atunci când intră în posesia unor probe care ar confirma afectarea anterioarei decizii de un viciu fundamental sau apariția unor fapte noi sau recent descoperite. Și toate acestea în condițiile reglementării instituției clasării procesului de același articol 286 din Codul de procedură penală. Se pare însă că soluționarea acestei discrepante nu este una din problemele prioritare reținute de către cei care generează proiecte de lege.

Așadar, până la etapa unui eventual control judiciar al procedurilor prejudiciare, atribuția de reluare a urmăririi penale este una exclusivă pentru procurorul ierarhic superior, în raportul cu cel care a dispus soluția pe caz.

Procurorul ierarhic superior poate acționa fie la plângerea persoanelor ale căror drepturi ar fi fost afectate prin netrimitearea cauzei în instanța de judecată, fie din oficiu, acesta dispunând, potrivit prevederilor de la art. 53¹ alin. (2) lit. a) și d) Cod de procedură penală, de dreptul de a cere de la procurorul ierarhic inferior, pentru control, dosare penale și de a anula, total sau parțial, actele acestora.

În această atribuție specială a procurorului ierarhic superior se resimte acel element de discreție la verificarea, controlul instituit asupra activității procesuale desfășurate de către procurorii de caz, care nu este

caracteristică pentru judecătorul de instrucție, ultimul acționând doar la plângere. Tenta discreționară e condiționată de acel "poate" inserat în textul art. 53¹ alin. (2) lit. a) Cod de procedură penală, care are rolul de a a-l abilita pe procurorul-șef cu dreptul de a cere dosarele la control, însă fiind privit din altă perspectivă, i-ar oferi procurorului ierarhic superior posibilitatea de a se eschiva de la exercitarea unor funcții de control procesual.

Cu toate acestea, cert este însă că anume procurorul ierarhic superior este prima piesă de pe tabla procesuală care poate interveni într-o soluție de netrimiteră în judecată a unei cauze penale, iar ultimele modificări operate la art. 287 Cod de procedură penală au urmărit anume scopul repunerii procurorului-șef în joc, după emiterea acelei Hotărâri de-a dreptul revoluționare a Curții Constituționale, prin care fusese declarat neconstituțional alineatul (1) al articolului 287 Cod de procedură penală [4], care până atunci avea următorul cuprins: *Reluarea urmăririi penale după încetarea urmăririi penale, după clasarea cauzei penale sau după scoaterea persoanei de sub urmărire se dispune de către procurorul ierarhic superior prin ordonanță dacă, ulterior, se constată că nu a existat în fapt cauza care a determinat luarea acestor măsuri sau că a dispărut circumstanța pe care se întemeia încetarea urmăririi penale, clasarea cauzei penale sau scoaterea persoanei de sub urmărire.*

Așadar, într-o clipă, o dată cu pronunțarea Hotărârii Înaltei Curți, procurorul ierarhic superior a fost aruncat afară de la masa celor care pot demola o decizie determinantă dispusă pe un caz penal, lăsându-i doar rolul de sesizarea judecătorului cu privire la necesitatea reluării urmăririi penale sistate de către procurorii inferiori. Situația creată a devenit una absurdă, procurorul-șef fiind, pe de o parte, în drept să dea indicații procurorilor subordonați, să le ceară la control cauzele din gestiune, să le anuleze, total sau parțial, sau să modifice actele emise de către aceștia etc., iar pe de altă parte a fost pus în poziția de un sim-

plu intermediar dintre ei și judecătorul de instrucție atunci când era pusă în discuția chestiunea cu privire la reanimarea unei urmăririi penale.

În exemplificarea celor arătate mai sus, am putea aduce următoarea speță. Efectuând conducerea urmăririi penale într-o cauză cu privire la delapidarea averii străine, în data de 01.03.2017, procurorul în una din procuraturile specializate, a dispus scoaterea integrală de sub urmărire penală, pe motiv că fapta nu întrunește elementele infracțiunii, a învinuitului M.S., care fusese anterior pus sub învinuire pentru săvârșirea infracțiunii, prevăzută la art. 191 alin. (5) Cod penal. Examinând plângerea părții vătămate împotriva respectivei ordonanțe, în data de 17.03.2017, procurorul ierarhic superior a decis anularea ordonanței de scoatere de sub urmărire penală, cu reluarea urmăririi penale pe caz. Această din urmă decizie a fost întemeiată pe dispozițiile art. art. 53¹ alin. (2) lit. lit. d) și g) și 287 alin. (4) din Codul de procedură penală, considerând că soluția de netrimiteră în judecată a fost afectată de un viciu fundamental, fiind îngrădit dreptul părții vătămate la un proces echitabil.

Ulterior, M.S., făcându-se dispozițiile art. 313 Cod de procedură penală, a contestat ordonanța procurorului ierarhic superior judecătorului de instrucție, care, prin încheierea din 15.07.2017, a dispus admiterea plângerii și a declarat nulă ordonanța procurorului ierarhic superior din 17.03.2017.

În motivarea încheierii, judecătorul de instrucție a menționat, *inter alia*, că "procurorul ierarhic superior incorect a reluat urmărirea penală, or în următoarea declarație drept neconstituțională alin. (1) al art. 287 CPP, la acel moment reluarea urmăririi penale putea fi dispusă exclusiv de către instanța de judecată. Astfel, în cazul în care procurorul ierarhic superior constată necesitatea reluării urmăririi penale pe cazul dat, acesta este îndrept să adreseze demers către judecătorul de instrucție în vederea realizării reluării urmăririi penale în ordine stabilită de legislația în vigoare."

În așa circumstanțe, era clară necesitatea impe-

rioașă de modificare a dispozițiilor art. 287 Cod de procedură penală, cu readucerea procurorului ierarhic superior la locul său, determinat de responsabilitățile sale procesuale. Într-un final, modificările au fost operate, cu înlăturarea omisiunilor ivite de după 14.05.2015.

Revenind la *subiecții reluării*, remarcăm că, în cazul în care procurorul ierarhic superior a dispus anularea soluției de netrimitere în judecată a cauzei penale, respectiva ordonanță poate fi atacată judecătorului de instrucție, care și în acest caz va interveni doar în baza unei plângeri, textul art. 287 alin. (2) din Codul de procedură penală indicând imperativ că *urmărirea penală poate fi reluată și de către judecătorul de instrucție în cazul admiterii, potrivit art.313, a plângerii împotriva ordonanței de încetare a urmăririi penale, de scoatere a persoanei de sub urmărire și/sau de clasare a cauzei și a plângerii împotriva ordonanței de menținere a celei contestate în ordinea controlului ierarhic superior*.

Dar și aici nu ne aflăm la capătul lațului subiecților procesuali care pot fi implicați în rezolvarea unui caz penal fără trimiterea acestuia în instanța judecătorească pentru examinare în fond. Este vorba de magistrații Curților de Apel, ținând cont de prevederile din cuprinsul art. 313 alin. (6) Cod de procedură penală, potrivit cu care *încheierea judecătorului de instrucție este irevocabilă, cu excepția încheierilor privind refuzul în pornirea urmăririi penale, scoaterea persoanei de sub urmărirea penală, încetarea urmăririi penale, clasarea cauzei penale și reluarea urmăririi penale, care pot fi atacate cu recurs*. Firesc, instanța de recurs intervine doar în măsura în care a fost atacată încheierea judecătorului de instrucție.

Altfel stau lucrurile în România, unde reluarea în caz de *redeschidere* a urmăririi penale, atunci când este dispusă de către procurorul ierarhic superior, este supusă confirmării judecătorului de cameră preliminară [5], nefiind, astfel, o prerogativă exclusivă a procurorului.

În Federația Rusă, anularea ordonanței de clasare a cauzei penale sau de încetare a urmăririi penale este o atribuție a procurorului sau, după caz, a conducătorului organului de anchetă. Atunci însă când de la adoptarea soluției de clasare a trecut mai mult de un an, aceștia, prin demers, urmează să obțină permisiunea judecătorului pentru reactivarea procesului penal [6].

Concluzionăm deci că reglementarea legislativă actuală a instituției de reluare a urmăririi penale după scoaterea persoanei de sub urmărire penală, încetare a urmăririi penale sau clasare a cauzei penale îi oferă posibilități mai mari procurorului ierarhic superior, în comparație cu judecătorul de instrucție, în ceea ce privește intervenția sa în cazurile deja rezolvate prin netrimitere în judecată.

Prin aceasta, legislatorul i-a lăsat procurorului ierarhic superior o ușită prin care are posibilitatea de a reveni pe interior asupra unor hotărâri emise, fără a mai fi necesar controlul judiciar, dispozițiile legislatorului înscriindu-se, în acest caz în teza potrivit cu care procurorul este principalul subiect responsabil de urmărirea penală.

Referințe bibliografice:

1. VOLONCIU, N., ȚUCULEANU, AI. *Codul de procedură penală comentat. Art. 200-286. Urmărirea penală*, București. Hamangiu, 2007. p. 306.
2. Codul de procedură penală al Republicii Moldova. Legea nr. 122 din 14.03.2003. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2013, nr.258-251;
3. CRIȘU, A. *Drept procesual penal. Partea specială*, București. Hamangiu, 2019. p. 453.
4. Hotărârea Curții Constituționale privind excepția de neconstituționalitate a art. 287 alin.(1) din Codul de procedură penală (*reluarea urmăririi penale*) din 14.05.2015.
5. Codul de procedură penală al României. Legea nr. 135/2010. In: *Monitorul Oficial al României*, 2010, nr. 486.
6. Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации. Федеральный закон 174-ФЗ. In: «Собрание законодательства РФ», 2001, № 52 (ч. I).